Resolutie ‘Stop met gesprekken vervolg IZA totdat is voldaan aan gestelde voorwaarden’

De leden van de VNG bijeen te Utrecht op 29 november 2024 tijdens de Najaars ALV.

Constaterende dat;

- De ALV van de VNG op 2 december 2022 heeft ingestemd met voorwaardelijke deelname aan het IZA.

- De inhoudelijke argumenten voor deelname nog steeds overeind staan:
  - De zorg staat onder druk en moet ook in de toekomst goed, toegankelijk en betaalbaar blijven voor onze inwoners.
  - Gemeenten staan volledig achter de beweging van zorg naar gezondheid. Hiervoor moet intensiever tussen gemeenten, zorgaanbieders en zorgverzekeraars worden samengewerkt.
  - Domeinoverstijgend samenwerken leidt naar verwachting tot betere zorg thuis;
  - De samenwerking is ook van belang om de toenemende druk op het sociaal domein beheersbaar te houden
  - Met het Integraal ZorgAkkoord (IZA) kan een impuls worden gegeven aan het verbeteren van de gezondheid van alle inwoners

- Er op 2 december 2022 drie algemene instapvoorwaarden zijn gesteld voor deelname:
  - Oplossing voor het financiële ravijn 2026
  - Compensatie voor het abonnementstarief
  - Structurele middelen voor preventie en gezondheidsbeleid

- Het merendeel van deze randvoorwaarden niet is gerealiseerd:
  - Er is geen oplossing voor het financiële ravijn 2026.
  - Er is een gedeeltelijke compensatie voor het abonnementstarief van € 110 mln ontvangen bij het instappen in IZA. Die staat vooralsnog in de boeken t/m 2025, vanwege beoogde invoering inkomensafhankelijke eigen bijdrage per 2026.
  - De situatie met de structurele middelen voor preventie en gezondheidsbeleid zijn zelfs verslechterd door bezuiniging op preventie cq wegvallen van middelen uit het Gezond en Actief Leven akkoord (GALA) in het Regeerprogramma.

- Gemeenten aangeven dat zij als gevolg van een ongelijkwaardige bestuurlijke en financiële sturingskracht onvoldoende in positie zijn om de beweging van zorg naar gezondheid te kunnen beïnvloeden en de IZA doelen realiseerbaar te maken. Terwijl de beoogde transformatie zonder gemeenten geen kans van slagen heeft.

- Is afgesproken om halverwege de looptijd, op de ALV van 29 november 2024, opnieuw te wegen of de gemaakte afspraken nog steeds realistisch en haalbaar zijn. En dus of we als gemeenten blijven deelnemen aan het IZA.

- Met de komst van het nieuwe kabinet de context is veranderd. Het nieuwe kabinet wil niet onverkort verder met het huidige IZA. Men wil met de IZA partners werken aan een voortzetting van IZA uitgebreid met een aantal nieuwe elementen, waaronder de verbinding medisch – sociaal.

- Er ook risico's zitten aan stoppen met deelname aan IZA;
  - We praten als belangrijke partij niet meer mee over de toekomst van de zorg.
  - Inwoners kunnen negatieve effecten ervaren van verminderde samenwerking tussen het sociaal domein en de zorg.
  - De IZA partijen zullen doorgaan met de beweging waardoor er hoe dan ook verwachtingen richting gemeenten komen.
  - De opgebouwde relaties met IZA-partijen kunnen onder druk komen te staan
  - Onduidelijkheid over wat stoppen betekent voor de extra middelen die gemeenten ontvangen uit het IZA (€150 mln structureel).

Overwegende dat:

- Gemeenten nog altijd de inhoudelijke beweging steunen die IZA beoogt;
- Gemeenten ook nodig zijn om deze inhoudelijke beweging voor elkaar te krijgen;
- De door de ALV gestelde instapvoorwaarden voor deelname aan IZA niet zijn ingevuld;
- Gemeenten nog altijd kampen met grote financiële problemen o.a. door het ravijn;
- Gemeenten dus eerder zullen moeten bezuinigen en desinvesteren dan dat zij noodzakelijke inspanningen en investeringen kunnen doen.

Spreekt uit dat het VNG bestuur:

1. **Op dit moment moet stoppen met de gesprekken over IZA. Er is niet aan onze voorwaarden voldaan.**
   We gaan dus niet in gesprek over een nieuw akkoord, **totdat** we afspraken hebben kunnen maken over een gezamenlijke, gelijkwaardige start. [1]
2. **Pas terug aan tafel kan als er sprake is van een gelijkwaardige start.**
   Mochten we toch afspraken kunnen maken over een gezamenlijke en gelijkwaardige start dan kunnen we als dit is gelukt *in gesprek gaan* over een nieuw akkoord. Waarbij nog steeds de randvoorwaarde geldt dat de financiële positie van gemeenten moet zijn verbeterd om *mee te kunnen doen* in het nieuwe akkoord. Wanneer er een concept akkoord ligt, inclusief Uitvoerbaarheidstoets Decentrale Overheden (UDO) en doorrekening, én er voldoende is voldaan aan de houdbaarheid van het sociaal domein, in de context van de bredere gemeentefinanciën, dan zal het bestuur dit concept akkoord voorleggen aan de leden.
3. **Als er een concept akkoord is en er voldoende is voldaan aan de houdbaarheid van het sociaal domein, in de context van de bredere gemeentefinanciën, dit voorlegt aan de ALV.**
   Als de ALV instemt kan het VNG bestuur overgaan tot ondertekening van het nieuwe akkoord.

[1] Zie bijlage voor explicitering hiervan

Toelichting

Inleiding

In september 2022 hebben het rijk, zorgverzekeraars en enkele grote zorgpartijen het Integraal Zorgakkoord (IZA) gesloten. Het IZA is een akkoord over de kwaliteit en de toegankelijkheid van de zorg en beheersing van de kosten. Het IZA gaat ook over de verbinding met het sociaal domein, gezondheid en preventie. Met instemming van de ALV van de VNG op 2 december 2022 heeft de VNG het IZA mee ondertekend. Voor deelname van gemeenten aan het IZA heeft de ALV een drietal instapvoorwaarden gesteld:

- oplossing voor het financiële ravijn 2026
- compensatie voor het abonnementstarief
- structurele middelen voor preventie en gezondheidsbeleid.

Die keuze om mee te doen kwam voort uit de wens van gemeenten om belangrijke doelstellingen ten aanzien van gezondheid en preventie te realiseren. Gemeenten hebben belang bij een sterk zorgstelsel en bij samenwerking met diverse zorgpartijen. De komst van het IZA creëerde daarvoor nieuwe mogelijkheden. In 2022 bestonden al de nodige zorgen over de financiering, met name dan het beschikken over structurele middelen. Met de ALV is daarom afgesproken dat naar aanleiding van de Mid-Term Review (MTR) van het IZA opnieuw wordt gewogen of de gemaakte afspraken nog steeds realistisch en haalbaar zijn. Deze IZA-MTR én de eigen MTR van VNG en gemeenten hebben medio 2024 plaatsgevonden en in de ALV van de VNG op 29 november 2024 zal de genoemde weging plaatsvinden.

Stand van zaken gestelde randvoorwaarden

We kunnen stellen dat het merendeel van deze randvoorwaarden niet is gerealiseerd. Er is geen oplossing voor het financiële ravijn 2026. Er is een gedeeltelijke compensatie voor het abonnementstarief van € 110 mln ontvangen bij het instappen in IZA. (die staat vooralsnog in de boeken t/m 2025, vanwege beoogde invoering inkomensafhankelijke eigen bijdrage per 2026).
Met het nieuwe kabinet is de algehele financiële positie van gemeenten echter verslechterd ten opzichte van twee jaar geleden. Gemeenten geven aan dat zij als gevolg van een ongelijkwaardige bestuurlijke en financiële sturingskracht onvoldoende in positie zijn om de beweging van zorg naar gezondheid te kunnen beïnvloeden en de IZA doelen realiseerbaar te maken. Terwijl de beoogde transformatie zonder gemeenten geen kans van slagen heeft.

Het logische antwoord op de vraag of we door moeten gaan met IZA luidt dan ook nee. Er is niet voldaan aan de randvoorwaarden, deze zijn zelfs verslechterd mede als gevolg van de bezuinigingen op preventie in het Regeerprogramma en het wegvallen van GALA-middelen per 2026. Deze nee is een krachtig signaal naar het rijk, passend bij de bredere discussie over de slechte financiële positie van gemeenten.

Er is ook een aantal actuele ontwikkelingen en mogelijke risico’s die goed zijn om in de beraadslaging mee te nemen.

Actuele ontwikkelingen

Het nieuwe kabinet wil niet onverkort verder met het huidige IZA. Men wil met de IZA partners werken aan een voortzetting van IZA uitgebreid met een aantal nieuwe elementen, waaronder de verbinding medisch – sociaal. Deze veranderde context noodzaakt om op een nieuwe manier te kijken naar de

vraag of we door willen met IZA . Het gaat nu vooral om de vraag of gemeenten mee gaan doen aan het nieuwe akkoord. Dat akkoord is op het moment van deze ALV nog niet gereed.

Daarnaast is tijdens het Bestuurlijk Overleg IZA (BO IZA) van 3 oktober jl. is afgesproken dat (tijdelijke) transformatiemiddelen ook beschikbaar moeten komen voor het sociaal domein. Dat is behalve financieel positief voor gemeenten ook een goede stap naar een gelijkwaardig partnerschap tussen rijk, gemeenten en zorgverzekeraars.
Uit de eigen midterm review van de VNG en gemeenten met betrekking tot het IZA (juni 2024) is naar voren gekomen dat het nog ernstig schort aan dit gelijkwaardige partnerschap, wat de uitvoering van het IZA en de transformatie naar gezondheid in de weg staat.

Wat betekent stoppen?

Wat betekent een besluit van de ALV om te stoppen met IZA? Gemeenten houden hun wettelijke taken ten aanzien van preventie en ondersteuning en zetten dat onverminderd voort. Goede samenwerking met zorgpartijen blijft daarbij belangrijk. IZA en GALA bouwen voor een belangrijk deel voort op wat gemeenten al deden. Met stoppen vervalt het collectieve commitment daarop, inclusief de aanjaagrol van de VNG. Denk daarbij aan het meepraten aan de landelijke tafels door de VNG en het maken van landelijke afspraken namens gemeenten, de inzet op de organisatie en coördinatie van regionale gemeentelijke samenwerking en de gemeentelijke inzet op specifieke domeinoverstijgende samenwerkingen zoals bijvoorbeeld die rond de mentale gezondheidsnetwerken en eerstelijnszorg. De extra middelen die gemeenten ontvangen uit het IZA (€150 mln) zullen komen te vervallen.

Doorgaan houdt in dat VNG en gemeenten onder de huidige omstandigheden gecommitteerd doorgaan met uitvoering van de afspraken in IZA. In de gesprekken over het nieuwe akkoord kunnen we (wederom) inbrengen welke randvoorwaarden nodig zijn. Dat kan worden opgevat als wanneer die randvoorwaarden niet of niet geheel ingevuld worden, het commitment er toch wel is. En leidt in ieder geval tot verwachtingen bij de IZA partners. Ook zal de positie van gemeenten ten opzichte van rijk en zorgverzekeraars niet verbeteren en daarmee de invloed op financiële en inhoudelijke sturing ook niet. VNG zal gelijk aan de branchepartijen, waaronder Sociaal Werk Nederland, huisartsen en V&V aanbieders, deelnemen in de gesprekken over het nieuwe akkoord.

Risico's

Aan stoppen met IZA zit ook een aantal mogelijke risico's:

- We praten als belangrijke partij niet mee over de toekomst van de zorg. Het risico kan ontstaan dat zonder afstemming en met onterechte verwachtingen taken richting gemeenten komen.
- De opgebouwde relatie met IZA-partijen komt onder druk te staan, met doorwerking naar regionale uitvoering. Andere partners uit het sociaal domein worden rechtstreeks aan landelijke tafels gevraagd.
- We horen van sommige gemeenten dat ze zelf wel door willen gaan met de regionale uitvoering van de IZA regioplannen samen met de zorgpartners.
- Inhoudelijk biedt het IZA kansen, bijvoorbeeld wat betreft de verbinding en samenwerking met de zorg, en bouwt het IZA bouwt voort op wettelijke taken ten aanzien van preventie en ondersteuning die gemeenten daarvóór ook al deden.
- De extra middelen die gemeenten ontvangen uit het IZA (€150 mln structureel en in het nieuwe akkoord naar verwachting meer) zullen komen te vervallen.

Laat onverlet dat de ALV in 2022 de instapvoorwaarden niet voor niets heeft gesteld en dat doorgaan onder de huidige condities niet realistisch is.

Concluderend: nu stoppen, totdat

Op inhoud onderschrijven gemeenten de beweging die IZA beoogt en dragen zij daar ook graag aan bij. Zonder gemeenten en het sociaal domein zal de beoogde transformatie ook niet kunnen slagen. Vanuit die overtuiging zijn we in 2022 mee gaan doen. We hebben toen tevens, noodgedwongen, onze voorwaarden gesteld om ook duurzaam mee te kúnnen doen. Daar is niet aan voldaan en de financiële situatie is er voor gemeenten zeker niet beter op geworden. Gemeenten zijn nog onvoldoende in positie om te kunnen sturen op de transformatie. Er is onder de leden draagvlak voor een stevig statement naar het rijk: tot hier en niet verder. Aan het besluit om nu te stoppen zitten risico's, maar daarnaast is er het besef dat doorgaan onder deze condities niet realistisch is. Die maken immers dat gemeenten de verwachtingen niet waar kunnen maken en ook niet in de positie zijn om te sturen. Daarom roept deze resolutie op tot stoppen met deelname aan IZA en niet meepraten over het nieuwe akkoord totdat er duidelijke afspraken zijn gemaakt. Eerst met VWS en ZN over gelijkwaardig partnerschap, op basis waarvan we in ieder geval in gesprek kunnen gaan over het nieuwe akkoord. Waarbij nog steeds de randvoorwaarde geldt dat de financiële positie van gemeenten moet zijn verbeterd om ook daadwerkelijk mee te kunnen doen in het nieuwe akkoord.